نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی
دوره ششم، پاییز ۱۴۰۱، شماره سوم، صفحات ۴۳۰ تا ۴۳۱

## نامه به سردبیر

# راهکارهای حمایتی از نقش زنان در مدیریت پیامدهای روانی پساکرونا در خانواده‌ها

شیرین جلالی‌نیا[۱]، مرضیه وحید دستجردی[۲*]

۱. دانشیار اپیدمیولوژی، معاونت تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و عضو وابسته فرهنگستان علوم پزشکی، تهران، ایران
۲. *نویسنده مسئول: دانشیار بیماری های زنان و زایمان، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تهران و عضو پیوسته فرهنگستان علوم پزشکی، تهران، ایران، mvahid@sina.tums.ac.ir

دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۸/۱۱ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۸/۲۲

## نقش زنان در مدیریت پیامدهای روانی پسا کرونا در خانواده‌ها

در دسامبر ۲۰۱۹ میلادی انتشار یک بیماری ویروسی نوظهور در شهر ووهان چین گزارش شد. عامل این بیماری یک نوع ویروس جدید و تغییر یافته از خانواده کرونا ویروس‌ها با عنوان SARS-CoV-2 بود که بیماری کووید-۱۹ نامگذاری شد (۱). این ویروس به دلیل قدرت سرایت بسیار بالا به سرعت در کل جهان انتشار پیدا کرد و طی کمتر از چهار ماه جهان گیر و به یک همه‌گیری و نیز یکی از جدی‌ترین تهدیدهای حوزه سلامت تبدیل شد (۲-۱).

نتایج تحقیقات متعدد بر روی بیماران مبتلا به کووید- ۱۹ در کشورهای مختلف حاکی از شیوع بالای تعدادی از اختلالات روانشناختی از جمله اضطراب، ترس، افسردگی، تغییرات هیجانی، بیخوابی و اختلال استرس پس از سانحه (PTSD) است. بحران کرونا بسیاری از رفتارها، نگرش‌ها و حتی ارزش‌های حاکم بر خانواده را دچار تغییر کرده و بر سبک زندگی افراد و خانواده ها تأثیر گذاشته است ( ۲-۱).

بانوان به سبب تعدد و حساسیت نقش‌هایی که به لحاظ فردی، خانوادگی و اجتماعی عهده دار هستند، در زمینه مدیریت پیامدهای روانی در دوران کرونا و نیز پسا کرونا در خانواده‌ها، نقش بسیار مهمی را بر عهده دارند که نیازمند توجه خاص در حوزه‌های سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی می‌باشد. بر اساس تجمیع نتایج مطالعات مرتبط و تجربیات بالینی و اجتماعی به دست آمده در این بازه زمانی؛ بهره‌گیری از تجارب گذشته، دیدگاه واقع گرایانه، انعطاف‌پذیری، مقاومت و سرسختی در شرایط دشوار، توانمندی در زمینه حل مسئله و برقراری ارتباط موثر، تقویت شبکه حمایت اجتماعی و برخورداری از سلامت معنوی مبتنی بر مبانی اعتقادی قوی، از مهمترین ویژگی‌ها و عواملی هستند که در این زمینه به ایشان کمک خواهند کرد( ۴-۳).

## توجه‌های ویژه در خصوص گروه‌های آسیب‌پذیر و زنان سرپرست خانوار

امروزه تغییرات اجتماعی، جمعیتی و افزایش خانوارهای زن سرپرست لزوم پرداختن به این گروه را به یک اولویت اساسی تبدیل کرده است. شاخص‌های آماری نشان می‌دهند که همانند بسیاری از کشورهای جهان، رشد زنان سرپرست خانوار در کشور ما نیز در حال افزایش است. مطالعات صورت گرفته حاکی از روند رو به افزایش تعداد و نسبت زنان سرپرست خانوار در سه دهه اخیر است(۵-۴).

زنان سرپرست خانوار به دلایلی چون ایفای نقش‌های متعدد، فقر مالی و تنهایی یکی از اقشار آسیب پذیر جامعه، به‌ویژه از نظر سلامت روان، می‌باشند. گروه عمده‌ای از این افراد با فقر، ناتوانی، بی‌قدرتی به ویژه در اداره امور اقتصادی خانوار روبه رو هستند، به‌طوری‌که فشار عوامل متعدد، عزت نفس و سلامت روانی آنان را تحت تاثیر قرار داده و زمینه ابتلا به افسردگی و طیفی از اختلالات اضطرابی را تشدید می‌کند. اعتماد به نفس و عزت نفس پایین‌تر؛ دغدغه‌های معیشتی، چالش‌های عاطفی؛ وسواس‌های فکری؛ افسردگی، تردید از توانمندی لازم برای تذبیر امور فرزندان و افراد تحت تکفل، نگرانی زیاد نسبت به آینده و تنهایی خود بعد از ترک فرزندان؛ حاشیه‌های ناخواسته از برخورد نامناسب اطرافیان؛ سلامت جسمانی ضعیف و نیاز به استفاده از خدمات پزشکی و هزینه‌های منتج از آنها؛ حمایت اجتماعی ضعیف؛ علمکرد ضعیف نقشی و بیکاری و فشارهای اقتصادی، از جمله مهمترین عوامل خطر تهدیدکننده سلامت روان این گروه هستند(۵-۳).

همچنین با توجه به اینکه این گروه از زنان، هم نقش خانه‌داری و تربیت و مراقبت از فرزندان و هم نقش سرپرست خانوار را بر عهده دارند؛ این دوگانگی نقش، جدای از فشارهایی که بر زنان اعمال می‌کند، موجب آسیب‌پذیری آنان می‌شود و می‌تواند به‌طور منفی بر نقش تربیت و مراقبت از فرزندان نیز تأثیرگذار باشد. در این راستا، یکی از آسیب‌های اجتماعی



[ Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-15 ]

[ DOI: 10.22034/6.3.7 ]

در نقش زنان سرپرست خانوار تغییر نقش تربیتی مادر به نان‌آور است. در این مفهوم، مادری که باید زمان زیادی را برای تربیت فرزندان خود قرار دهد مجبور به تأمین معاش و درگیر فعالیت‌های اقتصادی می‌شود و در نتیجه فرزندان این مادر، در مقایسه با جمعیت عمومی بیشتر در معرض خطر آسیب‌ها و آفت‌های اجتماعی قرار می‌گیرند(۴).

براساس نتایج بررسی مستندات مرتبط؛ به منظور مدیریت بهینه موضوع و حفظ و ارتقای جنبه‌های مختلف کارآمدی، سلامت و کیفیت زندگی ایشان، توجه‌ها متمرکز و مداخلات حمایتی خاصی طی سنوات اخیر و به‌ویژه همزمان با بحران کووید-۱۹در این زمینه صورت گرفته است که از مهمترین آنها می‌توان به تقویت قوانین و برنامه‌های حمایتی در راستای توانمندسازی زنان سرپرست خانوار، تقویت نقش مشارکتی خانواده‌ها، سازمان‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی، تشکیل بانک‌های اطلاعاتی برای آسیب‌شناسی و تدوین برنامه‌های مداخلاتی حسب نیازهای ملی و منطقه‌ای اشاره کرد( ۵-۳).

مطالعات مرتبط نشان داده‌اند؛ بیشترین سهم مشکلات زنان سرپرست خانوار در دوران همه‌گیری کرونا و احتمالاً در پسا کرونا، از نوع چالش‌های اقتصادی است که فشار روحی و روانی قابل توجهی را بر آنها وارد می‌کند و بر توانایی و عملکرد آنها نیز تأثیر می‌گذارد. براساس این رویکرد؛ حمایت مالی و توانمندسازی زنان با محوریت اشتغال می‌تواند بهترین راهکار برای مقابله با شرایط آسیب‌زای کرونایی باشد(۵).

در عین حال به سبب گستردگی و پیچیدگی موضوعات مبتلابه این گروه آسیب‌پذیر، در آسیب‌شناسی موضوع، باید توجه شود که تبیین نقش موانع نظام‌مند، فرهنگی، اجتماعی و ساختاری در کاهش اثرگذاری برنامه‌های حمایتی از زنان؛ بررسی نقش چالش‌ها و موانع فرهنگی اجتماعی در کاهش اثرگذاری اجرای قوانین حمایتی، توجه به گسترده بودن مشکلات این قشر و آمار بالای آسیب‌ها، مدیریت کمبود نیروهای متخصص در حوزه تصمیم‌گیری و اجرا و ماهیت بازتولید آسیب‌های اجتماعی در این قشر از جامعه، موارد مهم و کلیدی محسوب می‌شوند که در طراحی و اجرای برنامه‌های مداخله‌ای، توجه به آنها راهگشا و تا حدود زیادی ضامن بقا و موفقیت برنامه‌ها خواهد بود( ۵-۳).

## نتیجه‌گیری

بر این اساس در حوزه سیاست‌گذاری و تدبیر برنامه‌های مداخله‌ای برای این گروه هدف، عوامل مهمی نظیر؛ اولویت‌دهی به پیشگیری پیامدها از طریق نیازسنجی و توانمندسازی مبتنی بر هدف بانوان، استفاده از ظرفیت شبکه‌ها و گروه‌های مجازی، استفاده از روش‌های مداخله‌ای نظیر مشاوره، ارجاع، حمایت‌یابی و سایر روش‌ها برای ارتقای عملکرد موفق در جامعه پیشنهاد می‌شود. همچنین، توجه خاص به برنامه‌های آموزش مهارت‌های زندگی مشتمل بر خودآگاهی، همدلی، روابط بین فردی، ارتباط موثر، مقابله با استرس، مدیریت هیجان، حل مسئله، تصمیم‌گیری، تفکر خلاق و تفکر نقادانه، بر اساس مستندات علمی متقن در ایران و جهان بسیار سودمند خواهد بود.

## منابع


1. Lakbar I, Luque-Paz D, Mege JL, Einav S, Leone M. COVID-19 gender susceptibility and outcomes: A systematic review. PLoS ONE 2020; 15(11): e0241827.
2. Profeta P. Gender Equality and Public Policy during COVID-19. CESifo Econ Stud 2020; 66(4): 365–375.
3. Atoofi MK, Rezaei N, Kompai F, Shirzad F, Djalalinia SH. Requirements of Mental Health Services During the COVID-19 Outbreak: A Systematic Review. Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology 2020; 26(3): 264-279. [In Persian]
4. Afshani SA, Fatehi E. The Empowerment of female heads of households and Related Socio-Cultural Factors: A Study of women in Tabriz. Journal of Woman and Society 2016; 7(3): 19-38. [In Persian]
5. Enayatifar E, Miri M, Norouzi, E, Hosseini T, Malaki Moghadam, H. Assessment of Mental Health Status and Coping Skills in Female Head of Households in Birjand. Daneshvar Medicine: Basic and Clinical Research Journal 2018; 25(135): 11-18. [In Persian]


**Letter to Editor**

# Supporting Strategies for Women's Role in Managing the Post-Corona Psychological Consequences in Families


Shirin Djalalinia[1], Marzieh Vahid Dastjerdi[2*]

1. Development of Research and Technology Center, Deputy of Research and Technology, Ministry of Health and Medical Education, Tehran, Iran, Affiliate member of Academy of Medical Sciences
2. ***Corresponding Author:** Associate Professor Department of Obstetric and Gynecology, Tehran University of Medical Science,Tehran, Iran, Permanent member of Academy of Medical Sciences, mvahid@sina.tums.ac.ir


[ Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-15 ]

[ DOI: 10.22034/6.3.7 ]